

12767

КУЛТУРАТА И ЗАЕДНИШТВОТО

НЕДОВОЛНО СОРАБОТКА ИЛИ НЕДОВОЛНО УВИД?

● Нашето често незадоволство од недоволната соработка во областа на културата помеѓу републиките и покраините, резултат е повеќе на нашите сè поголеми потреби за информации за новите процеси и достигнувања, отколку на затвореноста на југословенскиот простор

Н е случајно постојано се нагласува дека соработката во културата на југословенските народи и народности треба да продолжува и да се одржува, да се пројабочува и осмислува. Честото незадоволство од степенот на соработката, значи стремеж за надминување на постојната фаза, за изнаоѓање соодветни форми низ кои во дадениот период културните вредности ќе циркулираат. Не случајно, исто така, точно во културата југословенските народи и народности настојуваат да се зближат до најголема можна мерка, во вистинска смисла да го остварат меѓусебното заедништво. Затоа што поодделните, национални, духовни креативни вредности, културните наследства и творештвото што се создава во југословенската заедница од една страна ја одредуваат посебноста, а од друга го одредуваат и единствениот можен начин на постоење. Една национална на култура може да се афирмира само во контекстот со друга и со други, во југословенски, европски и светски однос.

Носител на културните комуникации кај нас не е државата, ниту сојузната, ниту републиката. Наместо неа настапуваат непосредните производители и работните луѓе во улога на самоуправувачи. Соработката на самоуправувачите на поширока основа е поважна од соработката на репрезентативните културни институции, затоа што овозможува културната политика да произлегува од истородната политика на продукциските односи во целата наша земја, а културната соработка на народите и народностите да стане нејзин природен израз.

Меѓутоа, приказ на таквата комуникација во овој момент е тешко да се даде. За заедништвото во културата сè уште се говори низ резултатите од културната соработка на институциите и организациите, општинските и републичките самоуправни интересни заедници на културата, настапите и гостувањата на уметниците и културните работници преку преведувањето книжевни дела на јазиците на народите и народ-

ностите, деновите на културата на републиките и покраините, соработката на градовите, селата, местните заедници итн.

Меѓу квантитетот и квалитетот

Судејќи според податоците, културната соработка во последните години е во опаѓање. Во текот на 1978/79 година во Југославија имало 804 меѓусебни културни контакти; во 1980. бројот на контактите паднал на 687, а во 1981. дури на 550. Минатата година имало за две третини помалку настапи на театарски и музички ансамбли од една република или покраина во друга, отколку во 16 месеци од 1978/79. Се намалуваат контактите помеѓу организациите на здружен труд во културата, слабеат врските на здруженијата на уметниците и културните работници, додека настапите на аматерските културно-уметнички друштва, вон своите средини и странство, стануваат вистинска реткост.

Сепак, сè што е вредно во една национална култура им станува достапно на сите национални култури и тоа со своите уметнички вредности, а не по принципот на реципроцитет. Сите врвни дела во литературата, на пример, брзо влегуваат во издавачките програми на книгоиздателствата на сите јазици на народите и народностите.

Форми на соработка—ликовно творештво

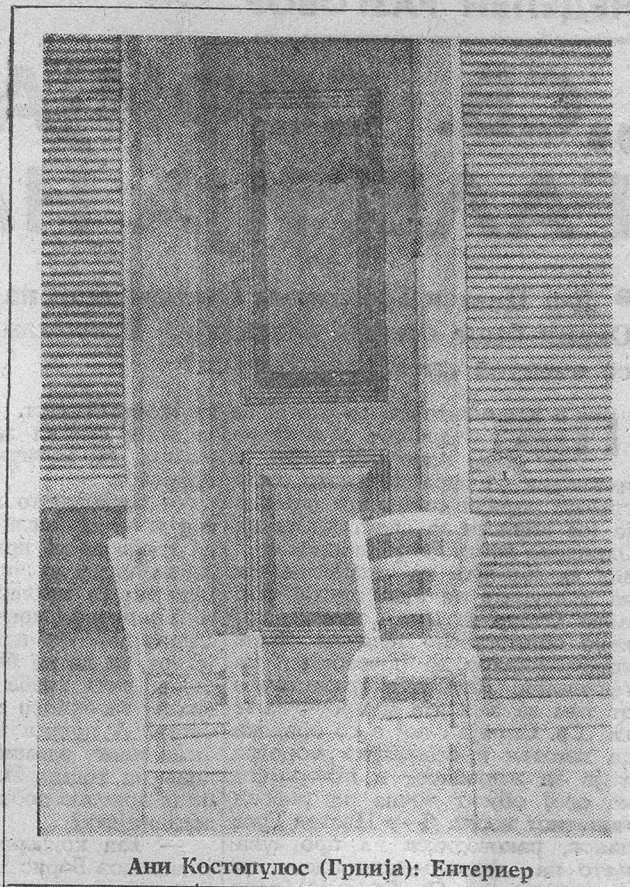
Деновите на културата на републиките и покраините, се чини, се најпопуларен начин за претставување на тековните достигнувања во културното и уметничкото творештво. Имаат манифестациски карактер и тежнеат кон комплексно презентирање на сопствените вредности во друга средина. Во последните три години одржани се денови на културата на Косово во БиХ и Македонија, денови на културата на БиХ на Косо-

во, на Војводина во Словенија и обратно и денови на културата на Ромите во Загреб.

Концертната сала „Ватрослав Лисински“ во Загреб и Трибината на Марксистичкиот центар на организацијата на СК на Белград често организираат трибини на кои се говори за актуелните културни мигови во републиките и покраините. Практикувана форма на запознавање е и претставувањето во печатот. Познати се примерите на „Нова Македонија“, „Вечерњи лист“ и „Вјесник“.

Во областа на ликовното творештво, и покрај непосредната можност за комуникација (не се потребни преведувачи и изведувачи) сликите, графикате, скулптурите, не излегуваат лесно од средините во кои живее и работи нивниот автор. Иако единствен, југословенскиот културен простор не е до таа степен отворен во него да биде присутно сè што е вредно, дури и врвно во ликовниот израз. Како инаку да се објасни податокот, дека делата на еден од најголемите современи српски и југословенски творци, Милан Коњовиќ, дури по повод одбележувањето на 80-годишнината од неговиот живот, врпаат се изложени во Словенија? Обратно — големиот словенечки сликар академик и револуционер Божидар Јаќац, еднотворно стар, веројатно флоридарски на јубилеите на востанијата и социјалистичката револуција, во изминатите две години отвори 17 самостојни изложби во 15 градови на 4 републики и покраината Војводина.

Во нашата република во текот на изминатите три години од 31 изложба од другите републики и покраини, 64 отсто ги организирале ликовните уметници од Србија. Творците од другите републики, присутни сè во СРМ, отколку македонските сликари и скулптори во нив. На пример — во Црна Гора не изложувал ниеден македонски уметник на Косово само Адем Кастрати, а во БиХ само Александар Настевски. Вкуп-

Ани Костопулос (Грија): Ентериер

но се претставени 16 уметници со 25 изложби.

Во периодот од 1978. до 1981 година, во меѓусебно то преведување книжевни дела напишани на јазиците на народите и народностите на Југославија, биле застапени 262 автора со 413 дела — наслови. Притоа најмногу преведени дела има од српскохрватски јазик — 41,9 отсто, потоа од словенечки — 24, од македонски 16, од албански 7,8 отсто итн.

Од друга страна, од македонски на српскохрватски јазик преведени се 61 наслов, на словенечки 11, на албански 4 итн. Од словенечки на македонски јазик се преведени 7, на српскохрватски 98, на албански 3 итн. Од овие податоци се гледа дека најмногу се преведува и објавува на српскохрватски, потоа на словенечки, па на македонски јазик, потоа на албански итн.

Од македонските автори, во изминатите три години во Југославија најмногу е објавуван Славко Јаневски — пет наслови во тираж од 61.000, потоа Кочо Рацин — 2 наслова во 31.000 примероци, Душко Наневски — 4 наслови во 6.000 примероци — Блаже Конески — 4 наслови во тираж од 3.000 примероци итн.

Сценската и музичката уметност

Во последните три сезони, републичките, покраинските и регионалните граници, почесто или поретко, ги поминале 65 театри, од кои 46 институционални и 19 подвижни

Од СРМ во другите републики гостувале шест театарски ансамбли со 25 претстави. Гостувањата се

одржани во: осум градови во Црна Гора во еден град во Хрватска, во по три градови во Словенија и Србија, потоа на Косово и во Панчево.

Во последните три години регистрирани се пет гостувања на три оперски ансамбли и тоа на релацијата Белград — Загреб — Љубљана. Исто толку балетски ансамбли одржале осум претстави во Загреб, Скопје, Љубљана и Белград. Во меѓурегионално-покраинската културна соработка во овој период учествувале и четири филхармонии и два симфониски оркестра со вкупно 15 концерти, потоа 27 камерни состави кои извеле 59 програми; 91 музички уметник реализирале 159 гостувања вон матичната република или покраина итн.

Изнесените податоци, кои се земени од последниот број на списанието „Културни живот“, и покрај нивната фрагментарност, говорат за многу поразграната соработка помеѓу републиките и покраините отколку што тоа на прв поглед изгледа. Иако, во последните години бројот на контактите се намалува, што е последица од материјалните проблеми со кои се сретнува културата, многу оценки за затвореноста на југословенскиот културен простор постојат поради недостаток на факти. И да повториме уште, еднаш нашето често нагласувано незадоволство од недоволната меѓусебна соработка, резултат е повеќе на нашите сè поголеми потреби за информации за новите процеси и достигнувања во уметничкото и воопшто, културно живеење на секој народ и на секоја народност во нашата земја, отколку на затвореност или недоволност пен на заедништвото.

Г. Стојковски